

Burian, Martin: *Archeozoologie Klementina v Praze*. Diplomová práce. Ústav pro archeologii. Filozofická fakulta. Univerzita Karlova v Praze. Praha 2016.

Posudek oponenta

Rozsah a struktura

Práce čítá 93 stran textu, který zahrnuje i 26 obrázků, 22 tabulek, 7 grafů a 6,5 stran použité literatury. K práci je dále přiloženo 6 příloh tabelárního charakteru zahrnující sumarizace a databáze. S ohledem na uvedený rozsah, celkový počet vlastnoručně zpracovaných nálezů (celkem 3579) a množství analýz zapojených do diplomové práce (viz níže), z objemového hlediska vykonaná práce splňuje nároky na diplomovou práci. Z formálního hlediska je třeba upozornit na to, že autor opomněl jasně označit, kdo je vedoucí práce. Dále na fakt, že v abstraktu uvedené dělení na teoretickou a empirickou část příliš neodpovídá strukturování práce – teoretická část (kap. 2) zabírá pouze necelé čtyři strany textu sebraných informací bez propojení s vlastní analýzou. Domnívám se, že by práci prospělo, kdyby sebrané údaje a teoretické úvahy uvedené v této první části byly konfrontovány s vlastními výsledky archeozoologické analýzy v kapitole Diskuse. Jinak je práce strukturována logicky dle zavedených způsobů a obsahuje všechny požadované formální náležitosti, vč. prohlášení autora, abstraktu, klíčových slov a obsahu.

Téma práce a cíle

V kapitole č. 1 (Úvod) autor pěkně a srozumitelně objasňuje volbu tématu. Vytyčené cíle, i když jejich znění a uspořádání nepůsobí příliš logicky (např. jeden zahrnuje druhý), vlastní práci vystihují.

Tématem práce jsou archeozoologické analýzy materiálu nalezeného při archeologických výzkumech v Klementinu v Praze v letech 2010 – 2014. Tento výběr má tu velkou výhodu, že autor se významně na daném archeologickém výzkumu podílel a tudíž na vlastní oči viděl kontext a distribuci materiálu. Materiál je vybraný šťastně také proto, že umožňuje postihnout změny v průběhu konce raného a celého vrcholného středověku, tedy v období, kdy lze očekávat významné změny. Zároveň toto období v ČR dosud není bohaté na archeozoologická data a analýza postihující srovnání všech staletí daného časového úseku je v Čechách v podstatě výjimečná. Rozdrobení materiálu mezi jednotlivé časové fáze (tj. staletí) sice výrazně snižuje početnosti jednotlivých podsouborů, nicméně pro detekci nebo alespoň naznačení možných rozdílů a časového vývoje se zdají být již dostatečné.

Rozbor dílčích kapitol

V kapitole 2 je přiblížena situace ve vrcholně středověkém prostředí, zejména městech. Byť je poskládána z různých mnohdy nesourodých informací dává čtenáři určitou představu a historický kontext k vlastní archeozoologické analýze, což může být užitečné. I když řada informací nemá s výsledky vlastní analýzy konkrétní spojitost, text dokazuje, že se autor zajímal o problematiku šířeji.

V kap. č. 3 je široce líčena charakteristika archeologické situace a výzkum, v úvodu následující kapitoly (č. 4) je pak materiál rozdělen do čtyř časových fází. Dlouhý textový popis archeologické situace považuji za přípustný, i když např. líčení osudu papeže Klimenta je poněkud redundantní a bez vztahu k vlastní práci. Poněkud mi v tomto oddíle ale chybí rozdělení materiálu (např. pomocí

přehledné kvantifikační tabulky) nejen podle časových horizontů ale i podle místa nálezů, což může v kontextu složitě a ve vrcholném středověku se měnící prostorové struktury mít svůj význam. Původ jednotlivých kostí nelze zjistit ani z Přílohy 6, obsahující databázový přehled všech nálezů. Přitom přesná lokalizace může být pro další práci s daty a výsledky klíčová.

Vlastní analýze věnoval Martin Burian náležitý čas a pozornost. Svědčí o tom nejen množství zpracovaného materiálu (celkem 3579 kostních nálezů) ale i popis postupu práce a různé metodické detaily, se kterými se musel vypořádat. V této analytické části najdeme analýzu taxonomického a anatomického složení, vyhodnocení věkové struktury a pohlaví zvířat, výpočet velikosti zvířat, zhodnocení patologií a zásahů na kostech. O pečlivém přístupu ke zpracování materiálu a analýze svědčí i zapojení více kvantifikačních metod a způsoby prezentace více alternativami, včetně názorné prezentace pomocí náčrtů koster zvířat. Práce přináší řadu dílčích výsledků a zdá se, že kromě osteometrie je materiál vytěžen vyčerpávajícím způsobem. Ze způsobu zpracování a z použité literatury je jasné, že se Martin Burian v oboru orientuje. Pozastavil jsem se jen nad způsobem odhadu MNI, kde byly zohledněny pouze větší nálezy („alespoň polovina kosti“); to může vést k významně menším počtům, než by jiný badatel získal při zohlednění všech nálezů (což je běžný postup). Škoda také je, že autor graficky nevyhodnotil i zastoupení dle hmotností kostí (když již věnoval úsilí k shromáždění příslušných dat); umožnilo by to užitečný alternativní pohled na skladbu souborů a potažmo změny mezi staletími.

Autor má následně snahu zapojit vlastní výsledky do kontextu dřívějších studií, což se mu do jisté míry daří. Na poněkud nahodilý výběr referenčních analýz ale ukazuje to, že např. opakovaně odkazuje na výsledky jedné publikace z Vratislavi, zcela ale chybí práce L. Peškeho, který ca 25 let v oboru pracoval a publikoval z daného období několik prací (např. z nedaleké Jilské ulice nebo z vrcholně středověkého Mostu). Podobně nejsou zohledněny relevantní analýzy z pera J. Petříčkové nebo související, vrcholně středověkou tematikou se zabývající, bakalářská a diplomová práce D. Winklerové (Ústav pro archeologii, FF UK).

Zajímavé a závažné jsou některé nálezy ryb a ptáků. K nim poznamenávám, že konstatování „Z ryb byl přítomen pouze kapr domácí doložený žebrem“ mi přijde jako velmi odvážné. Druhovú determinace blízké příbuzných ryb dle žeber je nemožná nebo extrémně obtížná a bez náležité diskuse nelze tuto informaci přijmout v situaci, kdy daný nález může představovat jeden z nejstarších osteologických dokladů tohoto zvířecího druhu v Čechách a pozdější přebírání informace může mít závažný dopad. Analogicky, nález bažanta (v práci jen stroze zmíněný) si také zaslouží náležitou diskusi (a např. i fotodokumentaci), když může jít o nejstarší doklad druhu v ČR.

Jakožto posuzovatel jsem si nemohl nevšimnout řady různých nedostatků drobnějšího charakteru, z nichž zmiňuji:

- již v abstraktu je určitý rozpor, když autor píše o „studiu materiálu z konce 11. až 15 stol.“ a zároveň, že „cílem práce je přiblížení období od počátku vrcholného až po pozdní středověk“;
- některá tvrzení z úvodní kapitoly a z Diskuse nejsou jasně spojená s referencí zdroje. Např. se nedozvíme, odkud autor ví, že docházelo k „... porážce (prasat) ve dvou obdobích, a to do jednoho roku a mezi dvěma až třemi lety.“ (str. 83);
- informace jako „Od 14. století se vlivem importu, změny klimatu a především změnou způsobu chovu začala měnit kostra hovězího dobytka –“, (str. 9) zde může být bez bližšího vysvětlení zavádějící, neboť se zřejmě týká specifické situace v Uhrách;

- slovesně nelogický název kapitoly č. 2 a řada dalších nepřehlédnutelných gramatických chyb;
- není uveden zdroj pro schématické vyobrazení koster v obrázcích 7 až 18;
- Příloha 6 obsahuje řadu zkratk, které nejsou nikde vysvětleny;
- odkaz na tab. 1 v textu neodpovídá obsahu tabulky (str. 71);
- není vysvětleno, co v tab. 3 znamená řádek „Fragment“;
- zařazení nazelenalé kosti z tafonomických důvodů mezi patologie;
- za nevhodné považují slovní spojení „toulavé .... slepice, husy, kachny“ (str. 9), působící dojmem, že zvířata nikomu nepatřila, což jistě tak nebylo;
- nestandardní citování „De Cupere et al.“ v textu; v literatuře chybí citace Cornwall; chybně je formulovaná citace „Waldron, T. 2008: Paleopathology.....“; zkomolení jména Mlíkovský na Milíkovský v textu a gramatická chyba v citaci Pluskowski;
- nevidím důvod uvádět u použití Matolcsiho koeficientu citaci „Vrabcová 2005“ (str. 22), když jej ve své práci nevytvořila (správné je citovat Matolcsi);
- v práci se objevuje citace „Hurajčíková 2014“. Vhodnější by bylo citovat původní zdroj informací (tj. odborný posudek „Kovačiková et al.“ zahrnutý i v bakalářské práci V. Hurajčíkové).

Dotazy

K logice vytváření závěrů mám následující dotazy:

- 1) Předpokládám, že veškeré nalezené kosti patřily zkonsumovaným zvířatům. Jak tedy může zvýšení podílu řeznických zásahů svědčit o rostoucí intenzitě masné produkce? Viz výroky: „V průběhu času se počet zasažených kostí zvyšoval (graf 1), ... To svědčí o rostoucí intenzitě masné produkce.“ (str. 26), toto tvrzení se opakuje v Diskusi (str. 81) a analogicky zde: „Podíl zbytků kostí dokládajících zpracování masa se v tomto období pohybuje okolo 25 %, což může být interpretováno jako důsledek zvyšující se poptávky po mase.“ (str. 83) a „Na základě množství určeného materiálu a informací o porážkovém věku zvířat je patrné, že v čase stoupala poptávka po mase“ (str. 85).
- 2) V rámci obchodu a zásobování lze předpokládat transport částí těl i celých těl. Jak tedy autor došel k závěru, že zvířata byla chována přímo na místě. Viz: „Analyzovaný osteologický soubor z Klementina .... dokládá, že v místech tohoto areálu bylo nejen konzumováno maso hospodářských zvířat po celou dobu, ale tato zvířata zde byla i chována například na maso, mléko, a možná také vlnu.“ (viz „Závěr“, str. 86).

Další dotaz, který na Martina Buriana mám, je:

- 3) Jakým způsobem, tj. s pomocí jakých kritérií, byly determinovány obtížně odlišitelná domácí a divoká forma kachny a husy.

Souhrn

Poměrně široký výčet různých chyb a nedostatků je uveden také jako argument, proč jako oponent nenavrhuji známku lepší než 2. Nicméně většinou jde o pochybení menšího významu a při věnování náležitěho času pečlivé kontrole, případně konzultacemi, by mohly být poměrně snadno odstraněny. Za závažnější považuji tyto tři jevy:

- Nedostatečná konkretizace původu podsouborů.

- Není logicky zdůvodněn závažný závěr o chovu zvířat přímo v daném místě a o rostoucí intenzitě masné produkce.
- Konstatování výskytu kapra a bažanta (a případně i domácí husy a kachny) bez náležité diskuse k determinaci a významu výskytu (případně dokumentace).

I když uvedené nedostatky poněkud narušují dojem o diplomové práci, nemohou zastínit hodnotu práce posuzované jako celek. Objem vykonané práce, způsob zpracování a přínos práce hodnotím pozitivně. Vlastní archeozoologická analýza materiálu, tvořící těžiště práce, je provedena kvalitně, se znalostí problematiky. Zároveň nelze autorovi upřít jistou míru originality.

Závěr

Práce splnila očekávané předpoklady na diplomovou práci a doporučuji ji k obhajobě. Vzhledem k uvedeným nedostatkům spíš drobnějšího charakteru navrhuji známku 2.

René Kyselý, v Praze 23.8.2016